

**Др Драгољуб Петровић, ОД НАРОДНОГ ФРОНТА ДО
ЈЕДНОПАРТИЈСКОГ СИСТЕМА, Београд, 1997. стр. 269.**

У издању Института за новију историју Србије, управо се појавила - најновија књига др Драгољуба Петровића, који је одавно присутан у нашој историографији. До сада је објавио више монографија и историјских студија, међу којима посебно мјесто заузимају: *Конституисање федералне Србије (1994)*, *Југославија - социјализам и нови свјетски поредак (1995)* и *Сарадња антифашистичких покрета у Србији и Бугарској (1996)*. Са најновијом књигом - *Од народног фронта до једнопартијског система*, он се практично и даље налази у својој основној теми интересовања а то је народноослободилачки рат 1941-1945 и политичка платформа револуционарног субјекта који је понио највећи терет и одговорност за сложена историјска збивања у времену 1941-1945. године.

Назначена тема је неспорно врло сложена, али и врло значајна, како са становништва историјског тако исто и историографског. Зато се на самом старту и поставља питање: зашто је, ипак, остала мимо ширег интересовања науке? Тиме се, наравно, не умањује значај до сада објављених студија, као што су следеће: др Душан Живковић: *Народни фронт Југославије 1935-1945*, др Винцелв Глишић-Милан Борковић: *Комунистичка партија Југославије у Србији 1941-1945*, затим збирка радова - *Народни фронт и комунисти 1938-1945*, проф. др Бранко Патрановић: *Политичке и правне прилике Привремене владе Демократске Федеративне Југославије* и најзад студија др Војислава Коштунице и др Косте Чавошког: *Страначки плурализам или монизам*. Из приложеног списка коришћене литературе може се видјети да је ту било и других аутора и других студија које су биле од користи макар за савладавање богате емпирије - др Јелена Попов: *Народни фронт у Војводини 1944-1953 (1986)*, др Надежда Јовановић: *Борба КПЈ у Србији за стварање Народног фронта 1935-1939, (1990)*, др Војислав Ђирковић: *Народни фронт у Србији 1945-1952*. итд. Недостаје међутим, преглед основне стране литературе, која би му помогла да лакше научно рјешава проблеме на које је у истраживачком раду наилазио. Посебно се то односи на ону француског говорног подручја. На француски језик су преведене и неке студије

источноевропских аутора који су се већ одавно, ухватили у коштац са истим научним питањима. Посебно мислимо на двотому студију познатог мађарског историчара Франциоса Фејто - *Histoire des democracies populaires*, која је објављена у Паризу 1969. године, да не помињемо друге његове бројне студије.

Већ на самом старту др Драгољуб Петровић се нашао пред стваралачком дилемом да ли да истражује само народни фронт у Србији и пут у једнопартијски систем 1941-1945. године, или да ову тему прати од најаве народног фронта до једнопартијског система, какав је и први наслов студије. Ова дилема крије у себи и неке друге - не мање важне: да ли обрађивати хронолошки период од 1935. године, када имамо запажену активност народног фронта у Југославији, или се ограничити само на вријеме од 1941. године, како је то аутор учинио, даље, инсистирање на локалном у смислу уско - регионалном, само је усложавало научни проблем. Народни фронт у Европи има јасно обиљежје и свако такво искуство ваља видјети са становништва општег. То се најбоље види код компаративних анализа Народног фронта у Србији и Освободионог фронта у Словенији, које наговјештавају гдје су тешкоће и зашто се јављају.

Садржај књиге чине питања и дијелови како што су: организација *НОФ-а* у устанку народа Србије (јул-октобар 1941), *НОФ* као покрет без организационих облика (октобар 1941 - јули 1944), изградња јединственог *НОФ-а* у Србији у љето 1944. године и фронтovski плурализам и пут ка једнопартијском систему. Свако од наведених питања чини својевремену етапу у развоју Народног фронта. Емпирија је заиста богата. Историјски извори који је прате нису увијек нови и посебно немају прворазредну изворност. Уз то, они су у вријеме настанка имали политичку функцију, која је била додатно оптерећење да се уочи суштина и изведе реалан закључак. Ријеч је о резолуцијама, декларацијама, прогласима, као и меморарским записима, који су, такође, често субјективни.

Свако од наведених питања и поглавља пуни су стваралачких дилема. Досадашња историографија их је нотирала, а др Петровић је настојао да учини корак више, да их свестрано анализира, како би дошао до научно прихватљивог закључка. У том настајању помогла му је и историјска дистанца. Дихотомност бића историје омогућила му је да неке процесе посматра као сасвим довршене са јасним хепиендом.

У том смислу лакше је било објаснити најрадније дилеме везане за појаву Народног фронта: да ли је ријеч о политичком покрету, политичкој организацији или политичкој платформи удружених снага.

Несродно је да је Народни фронт настао тридесетих година у Француској, да се ширио Европом - прилагођавајући се актуелним

приликама. Код нас ће бити познат и популаран као Народни фронт слободе и окупљаће разне политичке странке уједињење на антифашистичкој основи. При томе се мора имати у виду да фронт антифашистичких снага чине странке грађанске оријентације и комунисти, наравно. Неспорно је, такође, да је најзначајнија акција Народног фронта и у Југославији - била ослободилачка и антифашистичка борба која је такав облик и садржај имала прве ратне године. Револуционарни субјект у Југославији имао је и неке друге амбиције, које су дошле до израза на засиједањима АВНОЈ-а, што је као посљедицу имало дисконитет у организовању Народног фронта као политичке организације или, пак, коалиције политичких субјеката. Политика компромиса у ослободилачком рату 1941-1945. године поново је, крајем рата отворила питање функције Народног фронта. Довело је до стварања јединствене организације 1945. године, како би се од међународне јавности - у првом реду, прикрило комунистичко обиљежје народноослободилачког покрета. Хтјело се рећи да монархија није поражена од комуниста у Југославији, већ широког народног фронта у коме су се налазиле и неке грађанске снаге широке демократске оријентације. А када је и та битка добијена, постепено се гушио рад некомунистичких субјеката - било да су остали као ванфронттовска организација или су се, пак, налазиле у овој масовној организацији. Гушећи њихов рад, Народни фронт је обезвриједио и резон свога постојања, мимо најобичније трансмисије једине политичке организације - Комунистичке партије Југославије, која није имала потребу да дијели освојену власт било са којим политичким субјектом, иако је на то била спремна у појединим фазама свога рада.

Умјесто да анализира тему као шире европско питање, аутор ју је сужавао на подручје Србије; тиме је отежао њену елаборацију и каткада долазио до оцјене и закључака који се тешко могу одржати у научној историографији. Дискутабилна је оцјена да је Народни фронт на тлу Србије остао носилац прогресивних стремљења и да је водио плурализму као брани тоталитаризма. Каснији историјски догађаји потврђују да је код нас била изграђена партијска држава, као тоталитарна власт коју је од самог почетка, а нарочито у вријеме 1941-1945. године помагао, управо, Народни фронт.

И поред изложених примједба, сматрамо да ова књига чини помак у досадашњој историографији и да ће, баш зато, наћи своје мјесто у скромној литератури о овој врло суптилној и сложеној теми. То је утолико значајније што се преко оваквих тема наша историја утапа у европску, баш као што и наша историографија постаје дио европске историографије.

Проф. др Зоран Лакић